

COMUNITATEA EVREIASCĂ DIN SIGHIȘOARA – ASPECTE ISTORICE CU ACCENT PE ANII 1940-1942

Ion Eugen Sârbu

Comunitatea evreiască din Sighișoara nu are o vechime foarte mare. După unele informații, datând de la începutul sec. al XVIII-lea, se pare că în zonă exista o familie de evrei Blau, care se ocupa cu producerea alcoolului medicinal, cel mai folosit dezinfectant al timpului său¹. Rencensământul de la jumătatea secolului al XIX-lea consemnează doar un număr de 6 evrei la Sighișoara². În următoarele trei decenii numărul evreilor a crescut considerabil, în 1880 fiind consemnați 70 de locuitori „izraeliți”³. Fără a avea o tradiție în zonă, comunitatea evreiască s-a dezvoltat într-un timp relativ scurt, după 1900 a fost construită sinagoga, iar numărul membrilor s-a dublat până în perioada interbelică. Totuși numărul evreilor era destul de mic raportat la numărul total al populației și comparativ cu alte orașe, mai ales din Moldova.

În tabelul de mai jos poate fi observată structura etnică a orașului Sighișoara și numărul total al populației⁴.

Tabel nr.1. Recensământul din 1930 și 1941.

Nr. ctr.	Anul	Români	Germani	Unguri	Evrei	Alții	Total
1	1930	4366	5236	2896	146	389	13033
2	1941	7315	5037	2018	151	420	14941

Se poate observa că în anul 1930 evreii reprezentau 1,12%, iar în 1941 1,01% din totalul populației. Comunitatea evreiască din Sighișoara era mult mai mică comparativ cu Mediașul (cel mai mare oraș din județ), unde în 1941 dintr-o populație de 19.907 locuitori 788 erau evrei, adică 3,9% din totalul populației⁵.

Nu am reușit să intrăm în posesia unor informații particulare sau a unor informații persoanele, mărturii ale comunității. La Comunitatea Evreiască din Tg.Mureș se pare că nu există documente strict legate de viața evreilor din Sighișoara, regăsindu-se doar un singur registru al înmormântărilor în cimitirul evreiesc (de la Chip), pentru perioada 1950 – 1988.

Unul dintre evreii care a locuit și a făcut liceul în Sighișoara a fost Leopold Schobel. Numit de către prieteni „Lazăr”, Leopold Schobel s-a născut în Daneș, județul Târnava Mare (în prezent – jud. Mureș), la 8 octombrie 1918. În 1938 s-a mutat cu familia la Sfântu Gheorghe, oraș aflat în teritoriul cedat Ungariei în 1940. El a fost unul dintre puținii supraviețuitori evrei ai deportărilor din Ardealul de Nord la Birkenau-Auschwitz, în mai 1944. Din familia sa au mai fost deportate mama, cumnata și nepoțica în varsta de 7 ani. Acolo, la Birkenau, în urma selecției, toate trei au fost duse, de pe peron, direct în camerele de gazare. Leopold Schobel nu a putut uita toată viața tragicul sfârșit al mamei sale și al neamului sau. A dispărut dintre noi în

¹ David Blum, *Sinagoga din Sighișoara – O perspectivă americană*.

² *Recensământul din 1850. Transilvania*, în *Studia Censualia Transsilvanica*, Ed. Staff, 1996.

³ *Recensământul din 1880. Transilvania*, în *Studia Censualia Transsilvanica*, Ed. Staff, 1997.

⁴ *Monografia Județului Târnava Mare*, Tipografia Miron Neagu, Sighișoara, 1943, p.96.

⁵ *Ibidem*.

decembrie 2003; împlinise 85 de ani. A fost înhumat la Pitești, în Cimitirul Evreiesc⁶.

Mărturiile sale despre adolescență surprind perioada de sfârșit a anilor □□30 ai secolului trecut când “Legiunea” avea tot mai mulți adepți. Am reținut câteva dintre mărturiile sale legate de viața de licean:

„ În ultimul an am simțit că am profesori legionari. În 1937, erau legionari deja. Am avut profesori legionari.[..]. Directorul liceului, Horia Teculescu, care ne-a predat în clasa a VIII-a limba română, era legionar. [...] Iar mulți elevi, colegii mei, erau și ei legionari, pentru că aveau avantaje: li se dădeau note din oficiu. Eu, trebuia să învăț! Eu, ca să iau nota șase, trebuia să știu ca cel român de zece. Eram cel mai bun latinist. Am fost un elev bun, dar aveam note mici.[...] În clasa a VIII-a de liceu ne-a venit un profesor nou de latină [Teodorescu], nu știu de unde a apărut, fire de om rău. Ce mi-a făcut mie omul ăla... Legionar mare, dar nu am știut că-i legionar, și dacă știam, ce-i faceam? Tot nimic! [...] .....

Mă rog, n-am putut să fac nimic! Ne-am fotografiat pentru tabloul de sfârșit de an (ultimul an de liceu), așa cum era atunci obiceiul. Am cântat împreună „Gaudeamus”, de-a lungul orașului. [...]Și s-a stabilit banchetul. In seara banchetului, eu nu am mai fost invitat.

Și tot în seara banchetului m-au bătut... colegii de clasă!

Atunci a început prigoana pe care am simțit-o pentru că sunt evreu.

Pentru că, dacă mă bateau pentru că am furat, accept!

Dar pentru că sunt evreu?! ”⁷.

Am considerat că prezentarea acestor amintiri, chiar dacă are o puternică componentă subiectivă, emoțională, poate reda într-o anumită măsură starea de spirit din acea vreme.

Acestea au fost persecuții neoficiale, însă începând cu anul școlar 1939/1940 elevii evrei au dispărut cu totul din datele statistice. Dacă la *Liceul de băieți Principele Nicolae* în anul școlar 1936/1937 erau 8 elevi evrei, în următorii doi ani apare doar câte unul, apoi nici unul⁸. La *Liceul de fete* întâlnim o situație asemănătoare, apoi după anul 1940 și până în 1944 nu mai întâlnim evrei în statisticile oficiale.

După cedarea Ardealului de Nord, Sighișoara a rămas în granițele României, fapt ce a limitat suferința evreilor de aici comparativ cu aceora din teritoriile ajunse în Ungaria.

Încă din toamna anului 1940 se observă creșterea tensiunilor și a amenințărilor la adresa evreilor. Spre exemplu în 13 decembrie dl. Morar, seful de cabinet al ministrului de interne, cere lămuriri cu privire la situația fraților Fried din Sighișoara care sunt amenințați cu moartea, fiind obligați să semneze un act de vânzare a imobilului lor din Sighișoara și arestați drept comuniști și ținuti în arest 10 zile⁹. Răspunsul autorităților locale a urmat prompt, în aceeași zi, susținându-se că frații Iosif și Max Fried, ambii comercianți de profesie, cu domiciliul în Sighișoara, în urma unui denunț „pentru faptul de colportare de știri alarmiste” în ziua de 4 decembrie

⁶ Am fost la Auschwitz prizonier cu numărul A-13221, situl www.auschwitz.ro.

⁷ Ibidem.

⁸ *Monografia Județului Târnava Mare*, Tipografia Miron Neagu, Sighișoara, 1943, p.338.

⁹ Idem, dosar nr.9/1940, fila 240.

au fost supuși cercetării¹⁰. Poliția din Sighișoara mai susține că pe baza unui raport al Comisariatului de Poliție Mediaș, există dovezi că frații Fried au legături cu nucleul comunist care s-a descoperit în Mediaș.

Este bine știut faptul că deși nu era o comunitate foarte numeroasă, comunitatea evreiască era formată în general din familii înstărite și educate. După anul 1940 evreii au avut de suferit pierzându-și în mare parte averile și fiind obligați la muncă în folosul comunității¹¹.

Ca urmare a legilor antievreiești din anul 1941, care au dus la confiscarea bunurilor evreilor și la obligarea acestora de a presta muncă în folosul comunității s-a trecut și în Sighișoara la punerea în aplicare a acestor măsuri.

Din informații orale știm că a fost organizat ca un fel de ghetou în zona unde se află sinagoga, evreii fiind duși la muncă forțată, desfășurându-și activitatea în apropierea gării din Sighișoara¹². Aceste informații sunt confirmate într-o anumită măsură de documentele de arhivă.

Pentru perioada 1941-1942, avem de-a face cu o situație specială pentru, că evreii din comunele rurale ale județului au fost obligați să-și părăsească domiciliul, stabilindu-se în Sighișoara sau Mediaș ca apoi să fie repartizați în taberele de muncă.

În anul 1941 un număr de 16 imobile din orașul Sighișoara au fost expropriate de la evrei și au intrat în proprietatea Centrului Național de Românizare¹³. Imobile erau situate pe străzile Ilarie Chendi, O. Goga, Regele Ferdinand, I.C. Brătianu, M. Eminescu, 6 Septembrie, T. Ionescu, St. O. Iosif, General Dragalina și La Chip (străzi aflate în mare parte în zona centrală a orașului). Administrator girant al bunurilor urbane de la evreii din Sighișoara și Mediaș a fost numit avocatul Ioan Fedorca din Mediaș.

Unele imobilele naționalizate ale evreilor urmau să devină sediul unor instituții. Spre exemplu, în luna februarie 1942 prefectul Traian Antohi îi trimite comandantului Batalionului de Grăniceri „Ordinul Ministrului Afacerilor Interne” în legătură cu mutarea Poliției orașului în clădirea batalionului. Pentru o cât mai bună soluționare a acestei chestiuni urma să fie găsit un alt imobil evreiesc corespunzător unde să se mute Batalionul de Grăniceri¹⁴. Totodată, Stația Meteorologică din Sighișoara solicită și ea atribuirea unui imobil evreiesc pentru nevoile sale¹⁵.

O altă măsură luată împotriva evreilor de Regimul antonescian a fost evacuarea lor din comunele rurale. Cel puțin 50 de familii de evrei au ajuns în oraș în urma evacuării lor din comune. Acest fapt reiese dintr-un borderou ce datează din 1 aprilie 1942, având ca obiect cererile depuse de evreii evacuați în Sighișoara, prin care solicitau autorizație de călătorie și reîntoarcere în comunele rurale de evacuare¹⁶. Bunurile imobile din unele comune erau și ele vizate de autoritățile locale din comune. Spre exemplu primăria comunei Grânari cere forurilor superioare ca proprietatea evreice

¹⁰ *Ibidem*, fila 248.

¹¹ Serviciul Județean al Arhivelor Statului Mureș, Fond: Prefectura Jud. Târnava Mare, Dosar nr.37/1942.

¹² *Interviu din 21.09.2012 cu Boris Velicu, 83 ani.*

¹³ *Idem*, dosar nr.37/1942, fila 55.

¹⁴ *Ibidem*, fila 94.

¹⁵ *Ibidem*, fila 96.

¹⁶ *Ibidem*, fila 189.

Polatschek Eleonora, domiciliată în Sighișoara să fie lăsată la dispoziția comunei¹⁷. În solicitarea amintită se specifică faptul că „*acest imob l este pt rivit p ntru instalarea localului primăriei [...] fiind aşezată în centrul comunei*”.

Se pare că în momentul evacuării din comunele rurale evreii au luat cu ei strictul necesar, bunurile lor fiind sechestrate de primării. Pe lângă faptul că şi-au pierdut averile, evreii nu aveau dreptul de liberă circulație. În acest sens, în data de 4 mai 1942 printr-un ordin al ministrului afacerilor interne se aprobă eliberarea de autorizații, pentru o singură călătorie, evreilor din oraşul de reşedință spre a se deplasa în comunele de unde au fost evacuați, pentru a-şi lichida averea mobilă ce a rămas acolo cu ocazia evacuării¹⁸. În documentul înaintat de minister tuturor prefecturilor se menționează că „*autorizațiile se vor da timp limitat – patru zile – numai în raza județului și numai acelor evrei care nu sunt periculoși ordinei și siguranței statului. Autoritățile comunale vor proceda la ridicarea sigiliilor în asistența agentului fiscal care va îngriji să încaseze imediat impozitele restante ce eventual ar datora unii dintre evrei. Evreii își pot ridica, transporta sau vinde bunurile mobile ce posedă*”¹⁹.

Orice evreu care dorea să se deplaseze din oraşul de reşedință în alt oraş sau orice altă localitate, avea nevoie de autorizație de călătorie. Cererea pentru autorizație de călătorie trebuia să fie bine motivată (deces în familie, procese în justiție, probleme administrative sau legate de activitatea școlară). Mulți copii evrei din Sighișoara studiau la Școala Primară Evreiască din Mediaș, iar pentru a se deplasa acolo cu părinții era nevoie de autorizație de călătorie. Una din cererile pentru eliberarea autorizației de călătorie a fost făcută chiar de către președintele comunității evreiești din Sighișoara, Eugen Mendel, pentru deplasarea la București timp de 8 zile în luna martie 1942²⁰.

În caz de boală ce necesita internarea într-o clinică, cererea trebuia să fie însoțită de un certificat eliberat de un medic primar²¹. Un asemenea certificat medical conținea următorul text: „*Subsemnatul medic san.urb. Dr. Frederic Markus certific prin prezentul în mod oficios, că D-na văd. Minka Radimetzky, domiciliată în Sighișoara [...] suferind de Arterioscleroză cu Hipertensiune, amețeli etc. are absolută nevoie de a consulta un medic specialist internist la S b u*”²². Nu toate cererile erau însă aprobate. Spre exemplu, cererea evreului Koble Nicolae, coproprietarului firmei „G. Folberth & Co.” din Mediaș, a fost respinsă pe motiv că „*ministrul nu aprobă deplasarea fără însoțitor român etnic*”²³.

În luna iulie 1942 se dă un ordin al Ministerului Afacerilor Interne prin care se face cunoscut că ministerul nu mai aprobă sub nici un motiv deplasarea evreilor în stațiuni balneare sau climaterice. În consecință prefecturile nu mai puteau elibera autorizații de călătorie pentru motivele mai sus amintite, iar „*în cazuri grave și excepționale va decide numai Ministerul, pe baza cererilor însoțite de certificate medicale eliberate în conformitate cu instrucțiunile în vigoare*.”²⁴.

¹⁷ *Ibidem*, fila 142.

¹⁸ *Ibidem*, fila 249.

¹⁹ *Ibidem*.

²⁰ *Ibidem*, fila 169.

²¹ *Ibidem*, fila 250.

²² *Ibidem*, fila 405.

²³ *Ibidem*, fila 666.

²⁴ *Ibidem*, fila 429.

Pe lângă restrângerea unor drepturi evreii aveau obligația să presteze muncă în folosul comunității. Prin Decretul-lege nr.1003 din 15 noiembrie 1941 a luat ființă la Ministerul Muncii, Inspectoratul General al Taberelor și Coloanelor de Muncă²⁵. În decretul amintit se stabileau condițiile în care trebuia organizată munca. Astfel toți evreii între 18-50 de ani trebuiau să se prezinte pentru recrutare la autoritățile unde se găseau la 20 decembrie 1941.

Dintr-un proces-verbal încheat în urma unei ședințe a Consiliului Prefecturii Jud. Târnava Mare, din 25 August 1941, reiese faptul că exista deja la Sighișoara un detașament de muncă format din evrei, ce era cazat la Școala Primară de Stat ce se afla în construcție²⁶. D-nul maior Maxim Vasile, comandantul Legiunii de Jandarmi, comunică consiliului că acest detașament de evrei nu este deloc disciplinat, trecătorii văzând evrei dezbrăcați toată ziua, făcând „*b ie de soare*”, unii dintre ei neducându-se la muncă și atârându-și hainele la soare. Un alt aspect amintit era faptul că evreii trimit pe copiii altor evrei din oraș să le cumpere alimente, pe care le plătesc cu preț dublu față de restul populației, iar piața este foarte scumpă din cauza lor. Din răspunsul prefectului la această problemă aflăm faptul că detașamentul se află sub comanda colonelului Ciorogaru, care stă la Hotelul Șteaua, iar evreii lucrează la C.F.R. și pentru masa lor răspunde primarul orașului care dă dispoziție ce alimente li se pot cumpăra.

Ca urmare a Ordinului Mareșalului Ion Antonescu de a fi scoși evreii 10 zile la curățirea străzilor, Prefectura Jud. Târnava Mare răspunde prompt raportând la 14 aprilie 1942 că „*în orașul nostru un număr de 56 de evrei lucrează în continuu la curățitul și amenajarea străzilor*”²⁷. În consecință prefecturile trebuiau să întocmească un plan de întrebuințare a evreilor „*la munca de folos obștesc*” pe anul 1942.

În tabelul de mai jos prezentăm situația cu privire la nevoia de mână de lucru în Județului Târnava Mare din 11 mai 1942²⁸.

Nr. ctr	Instituția	Nr. evreilor	Timp	Natura muncii
1	Serviciul Tehnic Județean	100	15.V-15X 1942	Săparea de șanțuri și acostamente pe drumurile județene. Extras și ciuruit de pietriș pe drumurile județene.
2	Minele de granit din Racoșul de Jos	150	15.V-15X 1942	Încărcatul și transportul pietrei de bazalt pentru drumurile militare și județene.
3	Primăria Cața	200	15.V-15X 1942	Săparea Văii Homorodului și executarea unui dig de apărare a comunei contra apelor.

În 9 iulie 1942, Ministerul Afacerilor Interne dă un ordin prin care se cere ca instituțiile care au evrei la muncă să execute un control riguros, iar toți cei care se constată că se sustrag de la muncă și stau zilnic în cafenele vor fi cercetați și se va cere aprobarea pentru internarea lor într-un lagăr de muncă²⁹.

²⁵ *Ibidem*, fila 333.

²⁶ *Idem*, dosar nr. 328/1941, fila 16.

²⁷ *Idem*, dosar nr.37/1942, fila 205.

²⁸ *Ibidem*, fila 239.

²⁹ *Ibidem*, fila 476.

Dintr-un ordin al Marelui Stat Major al Armatei din 13.V.1942, se poate vedea cum era organizată repartitia evreilor la muncă, în ce condiții se muncea și ce drepturi aveau. Am reținut câteva paragrafe din ordinul mai sus amintit (Nr. 83.550 din 13.V.1942): „În conformitate cu Ordinul Domnului Mareșal Antonescu, am onoarea de a face cunoscute următoarele:

I – Cercurile de Recrutare vor organiza în fiecare comună urbană, echipe de meseriași evrei, pe categorii, cu care să se înceapă reparațiile și terminarea localurilor proprietate sau închiriate de autorități, precum și școlile de toate categoriile...

II – În acest scop Cercurile de Recrutare au în sarcină următoarele atribuții

1. Să ia imediat legătura cu Prefecturile [...] pentru a stabili nevoile de mână de lucru și ordinea de urgență.

2. Să se constituie echipe speciale de 10 meseriași [...]. În componența echipelor vor intra meseriașii evrei înscriși (între 18-50ani), precum și numărul strict de salar i.

III – Ceilalți meseriași care nu intră în categoria celor întrebuințați la lucrările prevăzute la punctul I (croitori, cismari, frizeri, etc.), vor fi deasemenea organizați [...] în echipe omogene de câte 10 inși ...

Echipele din această categorie vor fi repartizate la muncă în folosul obștesc, în primul rând pentru nevoile armatei și apoi, pentru celelalte instituții de Stat sau pr ticulare [...].

IV – Echipetele [...] vor avea câte un număr de ordine și un șef dintre evrei, asupra căruia se va găsi un tabel nominal cu toți meseriașii evrei, având totodată răspunderea prezenței la lucru a acestora.

[.]

VI – Unitățile și instituțiile cărora li se vor repartiza meseriași evrei, au obligațiunea de a-i folosi numai în cadrul specialității lor; acolo unde se va dovedi că meseriașii sunt întrebuințați pentru diverite corvezi, se va ridica dreptul de folosință.

[.]

VII – Hrănirea echipelor este în sarcina instituțiilor care le folosește în cadrul muncii de interes obștesc, cunoscând că evreii au drepturile de hrană și soldă echivalente cu ale soldaților.

În cazul când echipele se vor deplasa în alte garnizoane, cazarea echipelor va fi tot în grija instituției care-i folosește. [...] ”³⁰.

În septembrie 1942 au fost evacuați evreii care până atunci au mai continuat să locuiască în fostele lor proprietăți, trecute în proprietatea statului. Prefectul, lt. colonel Cornel Traian Antohi, îi trimite comandantului de poliție adresă prin care îl anunță că „evreii urmează să evacueze imobilele foste proprietate a lor, în care au locuit până în prezent ”³¹. Potrivit aceluiași document, acești evrei urmau să se stabilească atât în Sighișoara, cât și în Mediaș, în alte locuințe pe care urmau să le închirieze de la alți proprietari.

Un motiv de îngrijorare al autorităților centrale, dar și județene era faptul că „laptele, derivatele lui, precum și o parte din carne și păsări se duc de către țărani direct acasă la evrei, întrucât aceștia sunt singurii care plătesc orice preț.”³². Aceste

³⁰ Ibidem, file 333,

³¹ Ibidem, fila 613,

³² Ibidem, fila 407,

aspecte fac obiectul unui ordin al Ministerului Afaceturilor Interne, din 15 iulie 1942, timis prefecturilor, care la rândul lor îl transmit mai departe în teritoriu. Prin ordinul mai sus amintit se cerea autorităților locale „a lua măsuri să se vegheze neconținut asupra aprovizionării populației și să împiedice, sub orice formă pe țărani să vândă produsele lor evreilor în detrimentul populației creștine, luându-se cele mai severe măsuri contra acestora ...”³³.

În toamna anului 1942 problema aprovizionării evreilor cu alimente devine tot mai acută. Portivitul unui Ordin al Guvernului din 05.11.1942, Prefectura Jud. Târnava Mare anunță „Primăriile orașelor și Polițiile de stat” ca aprovizionarea populației evreiești cu alimente să se facă de primării, numai prin comunitățile respective, în raport cu numărul persoanelor fiecărei familii³⁴. Evreii nu mai aveau voie să cumpere nimic de la țărani, iar dacă încălcau aceste dispoziții evreii urmau să fie „trimiși în Transnistria, iar țărani internai în lagăre”³⁵. Aceste măsuri au creat unele confuzii în localitățile unde primarii au acționat cu exces de zel. Drept urmare, Prefectul județului se vede nevoit, în 12 decembrie 1942, să ceară ministrului o lămurire în legătură cu modalitatea cum se pot aproviziona evreii din Sighișoara și Mediaș, deoarece „primăriile respective au interpretat ordinul [...] în sensul că evreii nu pot intra în prăvălii până la ora 10 dim., ori prin ordinul Dvs. s-a urmărit doar ca evreii să nu ia contact cu țărani”³⁶.

Pentru următorii ani, până la terminarea războiului, nu am întâlnit informații cu trimitere directă la măsurile luate în legătură cu evreii.

După război comunitatea evreilor din Sighișoara s-a mărit, probabil și din cauza evacuării lor din mediul rural. În 1948 trăiau în oraș 286 evrei³⁷, dar numărul lor a început să scadă ca urmare a emigrației în special în Israel: în 1956 mai erau 217 evrei, 35 în 1966, 10 în 1977 și doar 2 în 1992³⁸. Ultimul evreu, Erich Raducan avocat, a decedat în 2009 la vârsta de 98 de ani. Singurul monument care mai amintește de faptul că a existat cândva o comunitate de evrei aici este sinagoga căreia i se adaugă cele două cimitire evreiești.

Sinagoga din Sighișoara cu o vechime de 100 de ani este situată pe strada Tache Ionescu la nr. 13, aproape de centrul orașului inferior, într-o zonă care a fost odată într-o anumită măsură cartier evreiesc. Clădirea principală a acestei proprietăți multă vreme inactivă (ultimul serviciu religios s-a ținut în 1984) a fost în întregime restaurată de către Fundația ARIEL, cu fonduri private³⁹. Pe termen lung, fundația și-a propus să achiziționeze proprietatea din partea dreaptă a sinagogii care cuprindea odată o „mikvah” (o baie pentru ritualuri) și o „shul” (o școală religioasă).

Se spune că nu mai trăiesc evrei în Sighișoara, însă urmași de-ai lor cu siguranță mai sunt, dar provin din familii mixte fără să se mai identifice cu trecutul și tradițiile bunicilor lor evrei. Cu siguranță însă, amintirea evreilor sighișoreni dăinuie.

³³ Ibidem, fila 408,

³⁴ Ibidem, fila 594,

³⁵ Ibidem,

³⁶ Ibidem, fila 753,

³⁷ Varga E Arpad, *Erdelyi etnikai es felekezeti statisztikaja I*, Kovaszna, Hargita, es Marosmegye, Nepszamlalasi adatok 1850-1992, Budapest, 1998.

³⁸ Ibidem.

³⁹ David Blum, *Sinagoga din Sighișoara – O perspectivă americană*.

Jewish Community in Sighisoara-Historical Aspects with Emphasis on 1940-1942

Jewish Community of Sighisoara was not very large. In 1930 Jews represented 1.12% and in 1941 they represented 1.01% of the total population

During the period 1941-1942, we are dealing with a special situation because the Jews from the villages in the county of Târnava Mare were forced to leave their home, settling in Sighisoara and Medias, then they were divided into labour camps. Jews were confiscated some goods. In 1941, a total of 16 buildings in the city of Sighisoara were expropriated from Jews and entered the property of National Centre of Românizare. At least 50 Jews families came to town after their eviction from the villages. This follows from a detailed statement of claims submitted by the Jews deported to Sighisoara, dating from April 1, 1942; they asked for travel authorization and return to the rural communities. Any Jew who wanted to move from their city residence to another city or any other place needed travel authorization. Besides some restrictions of their rights Jews were required to perform community service.

After the war, the Jewish community of Sighisoara has increased, probably due to their rural evacuations (in 1948, 286 Jews lived in the town).

Cuvinte cheie: Sighișoara, evrei, expropriere, muncă forțată, persecuții.

Keywords: Sighisoara, Jews, expropriation, forced labour, persecutions.